

Lengyelország szolgálatában

Paweł Pietrzyk: *Leon Orłowski poseł w Budapeszcie (1936–1940). Biografia dyplomaty*

(Leon Orłowski követ Budapesten [1936–1940]. Egy diplomata életrajza)

Varsó, 2019

A lengyel diplomaták emlékezései, iratai és életrajzi sorozatban, Varsóban 2019-ben Paweł Pietrzyk tollából jelent meg ez a magyar olvasókat, történészeket is érdeklő mű. A könyvet a lengyel országgyűlés, a Szejm kiadója jelentette meg 232 oldalon. Hét fejezetből áll és a követ gyermekkorától diplomáciai pályája kényszerű befejezéséig 1940. december 31-áig, amikor Magyarország a német nyomás következtében kénytelen volt megszakítani diplomáciai kapcsolatait a Londonban működő Sikorski-kormányral, majd emigrációs éveit is számba veszi. Diplomáciai pályáját az Egyesült Államokban kezdte a New York-i lengyel főkonzulátuson 1919-ben. (Ott ahol 1941-től kezdődően emigrációs éveinek nagy részét, a kisebbiket Nyugat-Európában élve töltötte.) Két amerikai feleségét is túlélte. Élete végén hazaköltözött Krakóba. 1976-ban halt meg Rabkában, Varsóban a családi sírboltban nyugszik. Benünket elsősorban a IV. és az V. fejezet érint közelebbről, tekintettel arra, hogy ezekben foglalja össze és elemzi a szerző a követ magyarországi működésének időszakát, egészen Budapestről történő 1941. januári kényszerű távozásáig. A kötetet színessé teszik a csatolt levéltári iratok, amely közül nem egy eddig nem volt közzismert. Számunka egy különösen fontos. Nevezetesen 40 magyar értelmiségi, közéleti ember és politikus is francia nyelvű magánlevélben búcsúzott el a követtől 1941. január 11-ei dátummal. Ez az okmány a leszármazottak tulajdonában van Varsóban. Sajnos a közzétett fotokópián csak 11 név olvasható, köztük: Pallavicini György örgróf, Apponyi György gróf, Perényi

Zsigmond báró, Huszár Károly, Perényi Lajos gróf.

A könyv egyik értéke, hogy a szerző kitartó alapossggal kutatót fel sok dokumentumot, amelyek a család története során és Orłowski diplomáciai pályája során keletkeztek. Így kutatót a József Pilsudski Intézetben New Yorkban, ahol a követ hagyatéka található, a lengyel külügyminisztérium Levéltárában Varsóban, a Magyar Országos Levéltárban, Párizsban a Lengyel Irodalmi Intézetben (Institut Littéraire), a Nemzeti Digitális Levéltárban és a Nemzeti Könyvtár Orłowski gyűjteményében Varsóban, a Sikorski Intézet és Múzeumban, a lengyel Könyvtárban Londonban, az amerikai Polonia Levéltárában (Orschaed Lake). Maradtak irataiból az Orsolya-Nővérek Szerzetesrendnél Krakóban – akik életének utolsó idejében gondozták, valamint a leszármazottaknál Varsóban.

A volt Orosz-Lengyelországban Tatary községben született 1891-ben, és 1976-ban Rabkában hunyt el. Szüleitől hazafias nevelést kapott, ez elkötelezte őt Lengyelország szolgálatára. Hétszötályos kereskedelmi iskolát végzett, mely később nyolcosztályos reálgimnáziummá alakult. Részt vett az I. világháborúban mint cári hadnagy, majd a lengyel-orosz háborúban (1920). Bécsben szerezte közgazdász diplomáját. Több nyelven beszélt (németül, oroszul angolul, franciául), ami egy diplomata számára elengedhetetlen. Diplomáciai pályáját New Yorkban, a lengyel konzulátuson kezdte 1919-ben, de szolgált a követségen is Washingtonban 1927-ig. Ez után a külügyminisztériumban a danzigi

majd az angolszász referatúrán működik miniszteri tanácsosként. Ötvenyi külügy-minisztériumi szolgálat után, 1932-ben Londonba nevezik ki a nagykövetségre, II. osztályú követségi tanácsos. Innen kerül Budapestre rendkívüli követnek és meghatalmazott miniszternek, amely diplomáciai karrierjének utolsó állomása.

A könyv hét fejezetre oszlik. Számunkra a legérdekesebb és talán a legfontosabb is a IV., amely Orłowski budapesti követi szolgálatának éveiről szól (1936 – de facto 1940. december 31.). Budapesti évei alatt minden a diplomáciai munkában alkalmazható, a szakma minden csínját-bínját ismerő diplomataként tevékenykedett. Kapcsolatot tartott magyar újságírókkal, Bethlennel Istvánnal, Eckhardt Tiborral, Kánya Kálmánnal akkor is, amikor az már nem volt külügyminiszter, s akit nagyon tehetséges diplomatának tartott, ellenben Csákyról azt mondta, hogy a német követnek többször hazudott, mint neki; a lengyelbarát magyar társadalmi szervezetek vezetőivel (pl. Széchenyi Károly gróffal, aki nem egyszer közvetített Horthy kormányzó és a lengyel követ között), történészekkel (Lukinics Imre és mások), Magyarország első varsói követével, Csekonics Iván gróffal, Ernst Sándorral, Witz Bélával, Teleki gyóntatójával. Ünnepeken, konferenciákon vett részt, meglátogatta a Debreceni Egyetemet, az értelmiség képviselőivel szoros kapcsolatot tartott. A három említett magyar politikust a legtehet-

ségesebbeknek tartotta. Amerikai évei alatt Eckhardt Tiborral és a volt budapesti amerikai követtel J. F. Montgomeryvel. Rendszeres bridzspartikon elevenítették fel budapesti éveiket. Közreműködött és támogatta a diákcseriprogramokat, a Keszthelyi és Debreceni Nyári Egyetemeken örömmel látta a lengyeleket, és hálás volt Telekinek a magyar–lengyel cserkész kapcsolatokért. Ezek azt is bizonyítják, hogy Orłowski követi munkája szerves részének tartotta a társadalmi, kulturális és tudományos kapcsolatok ápolását.

A legjobb kapcsolatokat Horthy kormányzóval tartotta. Már jóval a II. világháború kitörése előtt Keresztes-Fischer altábornagy főhadsegéd szervezte az államfő és a lengyel követ között azokat a konspirációs találkozókat, amelyekről sem a magyar külügyminiszter Csáky és a miniszterelnök Teleki sem tudott. Kárpátalja visszatérte után a Magyar Érdemrend Nagykeresztjét kapta meg a magyar kormányzótól. Mielőtt elhagyta volna Magyarországot 1941. január közepén részt vett az 1940. decemberi vadászaton, amelyre meghívást kapott. Megkérdezte a magyar államfőt ki nyeri meg szerinte a világháborút? Azt a választ kapta, hogy azok, akik a tengereken uralkodnak.

A könyvet gazdag forrásjegyzék és eddig ismeretlen ikonográfiák zárják (pl. Horthy kormányzó 1938-as lengyelországi látogatásakor készült, eddig sehol nem publikált eredeti fényképek).

Varga E. László